Eindevaluatie
plan van aanpak arbeidscapaciteit kraamzorg 2008-2010;

1 Kernboodschap

In de zomer van 2008 ontstond in Nederland een ernstig kraamzorgtekort. Betrokken partijen hebben naar aanleiding daarvan samen met VWS een drie jaren plan ontwikkeld om het tekort structureel op te lossen. Uitvoering van dat plan is eind 2008 gestart.

De kraamzorgsector heeft hard gewerkt om het tekort aan kraamverzorgenden terug te dringen. Voor de zomer van 2009 zijn er al 1314 leerlingen gestart met de verkorte opleiding voor kraamverzorgende en al circa 950 nieuwe kraamverzorgenden ingestroomd vanuit de verkorte opleiding en hebben alle kraamvrouwen de minimaal noodzakelijke zorg ontvangen. In sommige regio's hebben de kraamvrouwen te maken gehad met minder uren zorg dan geïndiceerd. Te weten in de Randstad, de provincie Flevoland en in en om de steden Tilburg, Den Bosch en Eindhoven.

Zoals afgesproken in het plan van aanpak Arbeidscapaciteit Kraamzorg 2008-2010 hebben zorgaanbieders en zorgverzekeraars op regionaal niveau nauw samen gewerkt om de kraamzorg zo optimaal mogelijk te organiseren en daarmee de tijdelijke tekorten terug te dringen.

Ondanks de inspanning van alle partijen zijn er nog altijd structurele problemen op het gebied van arbeidscapaciteit. De regio's waar deze problemen gesignaleerd zijn, zijn dezelfde als waar tekorten zijn voor alle verzorgenden op niveau 3. In de regio's waar problemen zijn, zetten de aanbieders het verkorte opleiden daar waar mogelijk door.

2 Inleiding

Elke zomer zijn er capaciteitsproblemen in de zorg en sinds enkele jaren ook in de kraamzorg. Tevens is het aantal kinderen dat geboren wordt in de zomer hoger dan in de andere maanden van het jaar. Hierdoor ontstaat regionaal in vakantieperiodes wel eens een tekort aan kraamverzorgenden.

Door beleidsmatige aanpassingen in 2006 veranderde de uitgangssituatie. De Nivel monitor van 2006 gaf toen overcapaciteit aan, die met name werd veroorzaakt door de invoering van het Landelijk Indicatieprotocol kraamzorg (LIP). Het LIP basispakket ging toen van 64 naar 44 uur waardoor er minder kraamverzorgenden nodig waren. In reactie hierop werden er minder fulltime contracten gesloten, werd er niet meer verkort opgeleid en werd opleiden niet meer meegenomen in de zorg contractering. Daarnaast zijn er door meer vraag naar personeel in de kinderopvang, kraamverzorgenden uitgestroomd richting de kinderopvang.

Echter, de ommekeer kwam veel sneller dan verwacht. Het LIP werd weer uitgebreid van 44 naar 49 uur, door het toevoegen van de taak vroegsignalering, en het opleiden kwam zo goed als stil te liggen (mede veroorzaakt door het gebrek aan aandacht hiervoor bij de contractering). De werkdruk voor de kraamverzorgende was hoog, waardoor er meer uitstroom plaats vond en er was een gebrek aan stageplaatsen om nieuwe mensen het vak in te krijgen. Omdat er landelijk geen cijfers voor kraamzorg beschikbaar zijn en het daarom niet duidelijk is hoeveel leerlingen er zijn, is deze snelle ommekeer (te) laat geconstateerd. Hierdoor liepen de tekorten snel weer op.

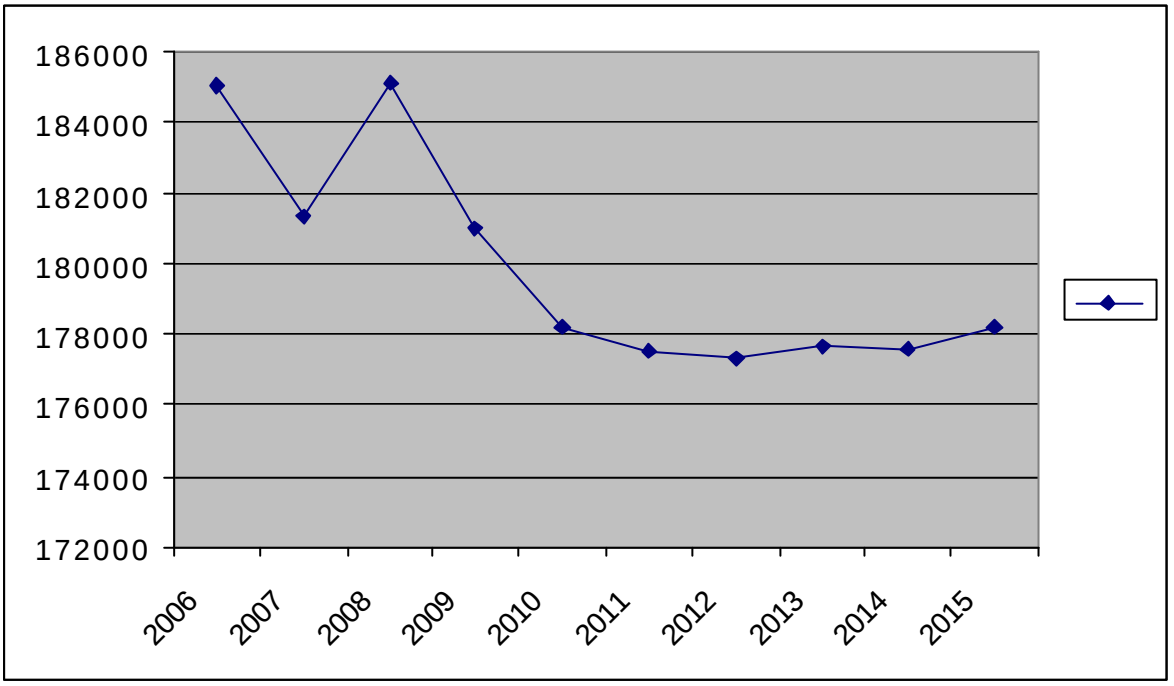
In de zomer van 2008 bereikten deze tekorten een piek, terwijl het aantal geboortes in deze zomer extra hoog was (zie grafiek 1). Naar aanleiding van deze tekorten heeft de Socialistische Partij (SP) een spoeddebat aangevraagd, dat op 28 mei 2008 plaatsvond.

Door de sector kraamzorg en Zorgverzekeraars Nederland is vervolgens op verzoek van minister Klink een plan van aanpak ontwikkeld met als doel: *De arbeidscapaciteit in de kraamzorg zo snel mogelijk weer op peil te brengen en capaciteitsproblemen in de toekomst te voorkomen.* Aan de hand van dit plan heeft de minister de Nederlandse Zorgautoriteit NZa verzocht een beleidsregel te formuleren waarmee kraamzorgaanbieders extra geld ter beschikking krijgen voor het versneld opleiden van kraamverzorgenden. De beleidsregel was van kracht van 20 oktober 2008

tot en met 31 december 2008. Om de uitvoering van het plan van aanpak te financieren heeft de minister voor deze periode 20 miljoen ter beschikking gesteld uit de onderbesteding van het jaar 2008. Uit onderstaande tabel blijkt dat er elk jaar meer geld wordt besteed aan kraamzorg. Wat gezien de terugloop van het aantal kinderen dat geboren is (afgezien van de piek in 2008), duidt op meer uren kraamzorg per gezin sinds 2006.

	2006	**2007**	**2008**	**2009**
Realisatie in miljoenen euro's	221,1	228,3	268,1 (inclusief 20 miljoen voor verkort opleiden)	279,9

Het plan van aanpak omvat de periode 2008-2010. De verwachting is dat de uitvoering van dit plan na 2010 leidt tot een evenwichtige situatie in de arbeidscapaciteit kraamzorg. De minister heeft toegezegd de Tweede Kamer regelmatig te informeren over de stand van zaken over de uitwerking en de beoogde effecten van het plan van aanpak. Dit is eindevaluatie van de betrokken partijen.

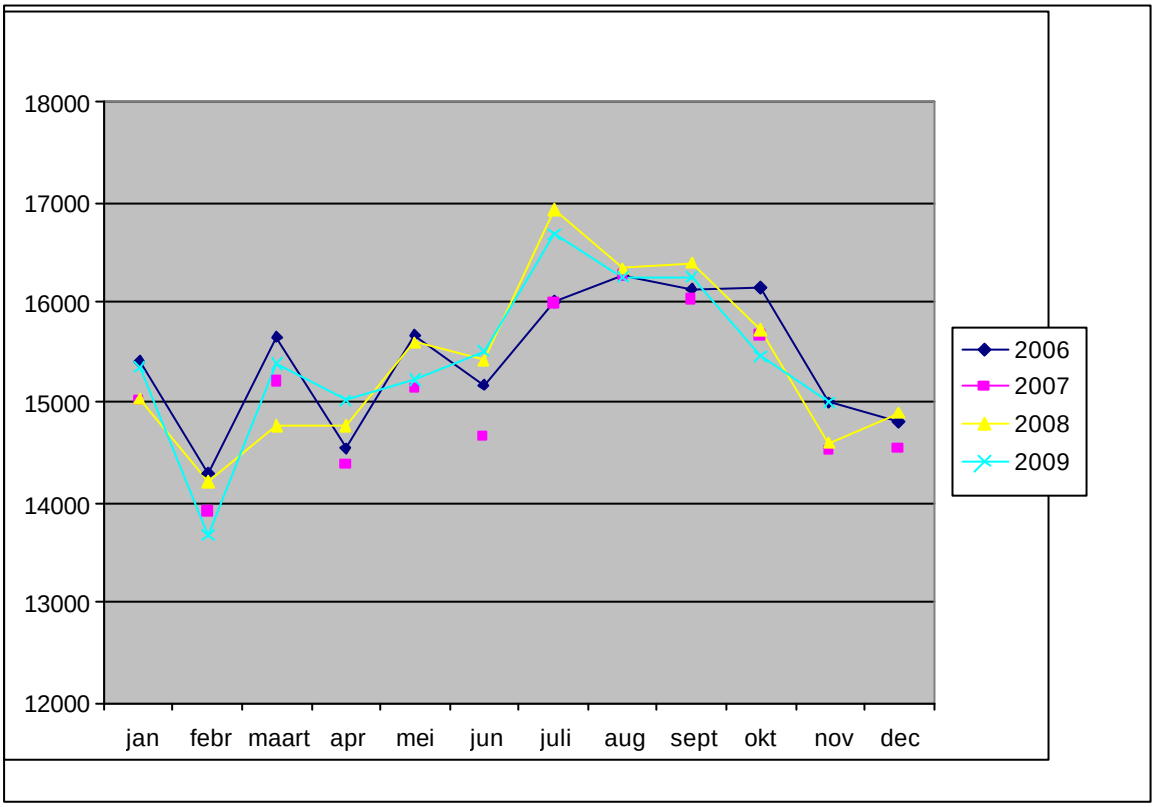

Grafiek 1: Werkelijk aantal geboortes per jaar, 2006 tot en met 2009, prognose 2010 tot en met 2015
(Bron: CBS, peildatum januari 2010)

Leeswijzer:
Voor een volledig overzicht wordt in deze rapportage in hoofdstuk 3 de korte termijn, namelijk de zomers van 2008 en 2009, nogmaals kort geëvalueerd. Dit gebeurde ook al in de eerdere rapportages. In hoofdstuk 4 wordt de voortgang op de middellange termijn 2009-2010 beschreven. In hoofdstuk 5 wordt beschreven hoe deze problematiek op de lange termijn voorkomen kan worden en komen overige toekomstige aandachtspunten aan bod. Er wordt afgesloten met een conclusie in hoofdstuk 6.

3 Korte termijn oplossingen voor kraamzorgtekort in zomer 2008

In het plan van aanpak is aangegeven welke ontwikkelingen geleid hebben tot een tekort aan kraamverzorgenden. Een van de genoemde ontwikkelingen is de geboortepiek in 2008. Uit onderzoek is gebleken dat er in 2008 inderdaad een niet-geprognosticeerde piek in het aantal geboortes was. Deze piek is terug te zien in grafiek 2. In de maanden juli, augustus en september van 2008 waren er 5 tot 9% meer geboortes dan gemiddeld in de overige maanden van het jaar. Zie hiervoor grafiek 1. Deze geboortepiek heeft de sector in de zomer van 2008 extra onder druk gezet, naast de druk die reeds was ontstaan door de extra uren kraamzorg vanwege de bijstelling van het Landelijk Indicatie Protocol met 5 uur (van 44 naar 49 uur in het Basispakket) per 1 januari 2008.

Grafiek 2: Werkelijk aantal geboortes (schattingen) per maand 2006 tot en met november 2009 (Bron: CBS, peildatum januari 2010)

3.1 Evaluatie zomerperiode 2008

Zowel ActiZ als BTN hebben na aanleiding van het tekort in 2008 onder hun leden geïnventariseerd welke maatregelen in de zomer van 2008 genomen zijn. Tevens is geïnventariseerd welke interventies succesvol waren en mogelijk ingezet kunnen worden in die regio's waar wellicht het arbeidstekort minder snel wordt opgelost of daar waar onverwachte geboortepieken zich voordoen in de toekomst. Deze inventarisaties zijn gehouden onder de leden van ActiZ en BTN[1].

Efficiënte en effectieve voorbeelden van interventies die uit de inventarisaties kwamen, zijn:

- inzet van huishoudelijke hulp
- kraamverzorgenden uit de gebieden waar het minder druk is, bij te laten springen in de

[1] ActiZ en BTN vertegenwoordigen samen ongeveer 50 kraamzorgorganisaties die 85-90% van de kraamzorgmarkt in Nederland bedienen. Kraamzorgaanbieders die niet aangesloten zijn bij een brancheorganisatie vallen hier dus buiten. Omdat een landelijk een registratiesysteem voor kraamzorgorganisaties ontbreekt, is niet precies bekend hoeveel instellingen er nog zijn buiten de leden van ActiZ en BTN.

drukke gebieden door:
- Extra reistijdvergoedingen
- Aanpassen van werktijden
- Huren van zomerhuisjes

- extra inzet van lactatiekundigen
- 24-uurs telefonische bereikbaarheid voor informatie en advies voor het kraamgezin
- meldpunt vraag en aanbod
- inzet studenten verloskunde
- extra zorg van een verloskundige.
- aanpassingen in roosterschema's van kraamverzorgenden;
- kraamverzorgenden hebben meer uren gewerkt dan hun contractomvang;
- verkorten en betere spreiding van de vakanties van de kraamverzorgenden;
- extra beloningen voor kraamverzorgenden gedurende de zomerperiode;
- verdelen van beschikbare capaciteit onder cliënten op basis van (contract)afspraken tussen kraamzorgaanbieder en zorgverzekeraar;
- tijdelijk (kraam)verzorgenden inlenen van collega-organisaties;
- inzetten van ZZP'ers;

Kraamzorgaanbieders hebben gemeld dat zij alle cliënten die door hen zijn aangenomen, zorg hebben verleend. Veel cliënten hebben ook daadwerkelijk de geïndiceerde zorg ontvangen; daar waar tekorten waren is veelal de beschikbare capaciteit onder de cliënten verdeeld. Daar waar minder dan de geïndiceerde en gewenste kraamzorg is verleend, is in de meeste gevallen wel minimale zorg (24 uur) verleend. Het was in deze gevallen voor de kraamzorgaanbieders dan ook niet mogelijk om optimale kwaliteit van zorg te leveren. Daarbij aangetekend dat niet iedereen ook daadwerkelijk kraamzorg (of het aantal geïndiceerde uren) wil ontvangen.

3.2 Evaluatie zomerperiode 2009

Sommige maatregelen die in 2008 nog nodig waren, zoals het inzetten van extra huishoudelijke verzorging en verloskundigen, bleek voor de zomer van 2009 niet meer nodig. Kraamzorgaanbieders hebben hun uiterste best gedaan om ook in deze zomer weer alle gewenste zorg te kunnen leveren. Zorgverzekeraars hebben aangegeven dat zij in de zomerperiode van 2009 in een enkel geval actief voor hun verzekerden bemiddeld hebben om de kraamvrouwen van kraamzorg te voorzien. Bij mogelijke toekomstige tekorten zullen zorgverzekeraars wederom een actieve bemiddelaarsrol vervullen. Het valt immers onder de zorgplicht van de verzekeraar om voldoende contracten af te sluiten, zodat hun cliënten kraamzorg kunnen ontvangen.

Maatregelen die in 2009 nodig waren:

- aanpassingen in roosterschema's van kraamverzorgenden;
- kraamverzorgenden hebben meer uren gewerkt dan hun contractomvang;
- verkorten en betere spreiding van de vakanties van de kraamverzorgenden;
- extra beloningen voor kraamverzorgenden gedurende de zomerperiode;
- verdelen van beschikbare capaciteit onder cliënten op basis van (contract)afspraken tussen kraamzorgaanbieder en zorgverzekeraar;
- tijdelijk (kraam)verzorgenden inlenen van collega-organisaties;
- inzetten van ZZP'ers;
- 24 uur per dag bereikbaar voor kraamvrouwen met informatie en advies.

3.3 Evaluatie zomerperiode 2010

In 2010 zijn er geen geluiden van ernstige tekorten gemeld. De normale zomerpiek is opgevangen met de maatregelen zoals die ook in 2009 zijn genomen. Daar waar een algemeen tekort is aan verzorgenden niveau 3, is ook een tekort aan kraamverzorgenden gesignaleerd.

Een tweede inventarisatieronde onder de bij ActiZ en BTN aangesloten kraamzorgaanbieders door ActiZ en BTN over de middellange termijn, leverde informatie op over de vraag naar en het aanbod van kraamzorg voor 2010.

Uit deze inventarisatie blijkt dat in een aantal regio's van Nederland - de Randstad, Flevoland, in en om de steden Amsterdam, Utrecht, Tilburg, Den Bosch en Eindhoven - in 2010 de problemen op de arbeidsmarkt nog niet helemaal zijn opgelost. Deze inventarisatie door ActiZ en BTN levert de volgende schattingen van de tekorten per regio op (tabel 1):

Amsterdam e.o.	30 FTE
Utrecht e.o.	35 FTE
Den Haag e.o.	20 FTE
Flevoland	15 FTE
Brabant	35 FTE
Arnhem/Nijmegen	10 FTE

Tabel 1: schattingen van de tekorten per regio

De tekorten zijn wel veel minder dan in 2008. In totaal dus ongeveer 145 fte. Rekening houdend met een parttimefactor van 0.6 en met een opleidingsrendement van 85%, betekent dit dat er een tekort is van 278 kraamverzorgenden in deze regio's samen. De inschatting is dat de reguliere vervangingsvraag vanuit zowel de reguliere als de branche-erkende opleidingstrajecten opgevangen kan worden. Deze 278 kraamverzorgenden zijn dus extra nodig om de nog niet volledig opgeloste tekorten structureel op te lossen. Als de betalingsverplichting, die een aantal kraamzorgaanbieders contractueel hebben vastgelegd met de kraamverzorgende in de verkorte opleiding, is afgelopen na drie jaar dan kan er wellicht een extra uitstroom verwacht worden.

Naast de oplossingen die in paragraaf 4.1 tot en met 4.4 beschreven worden voor de tekorten in de sector hebben de kraamzorgaanbieders aangegeven tevens de interventies genoemd in 3.1 in te hebben gezet om ook in 2010 alle cliënten van zorg te voorzien. Tevens hebben zij aangegeven dat alle ingeschreven cliënten de minimale zorg hebben ontvangen. Zij nemen deze maatregelen veelal in samenspraak en goed overleg met zorgverzekeraars.

4 Middellange termijn oplossingen voor kraamzorgtekort 2008-2010

4.1 Versneld opleiden

Er zijn twee manieren om opgeleid te worden tot kraamverzorgende: via de reguliere mbo opleiding tot Verzorgende Individuele Gezondheidszorg (IG) en via de branche erkende verkorte opleiding tot kraamverzorgende. In 2009 het beroepscompetentieprofiel, het servicedocument kraamzorg en kwalificatiedossier ontwikkeld. Op basis hiervan ontwikkelen ROC's hun onderwijsprogramma. Om de kwaliteit te stimuleren, de uniformiteit van de opleiding te waarborgen en de wegen in onderwijsland inzichtelijk te maken, stelt Stichting Arbeidsmarkt- en Opleidingsbeleid Verpleeg-, Verzorgingshuizen en Thuiszorg (A+O VVT) in samenwerking met het werkveld in 2011 een handreiking op voor de opleidingsinstellingen.

Resultaten 2008:
Het eerste jaar van het extra opleiden van nieuwe kraamverzorgenden verliep redelijk volgens planning. De kraamzorgsector heeft vanaf 2008 zo'n 1314 mensen toegelaten tot de verkorte opleiding. Ongeveer 70% daarvan (circa 950 kraamverzorgenden) is nog voor de zomer in 2009 aan de slag gegaan. Uiteindelijk zijn er 1085 diploma's afgegeven volgens de verantwoording die de verzekeraars hebben ontvangen. Dit resultaat is mogelijk geweest doordat er 20 miljoen euro extra uit de onderbesteding van het kraamzorgbudget beschikbaar is gesteld. Met dit leerlingenaantal is ongeveer 17 miljoen hiervan gebruikt. De sector heeft hiermee een uiterste inspanning geleverd en is blij met dit eerste resultaat. De inzet van nieuwe kraamverzorgenden draagt bij aan het streven van de sector om het tekort aan kraamzorg structureel terug te dringen.

Resultaten 2008-2010
In het tweede jaar van het plan van aanpak blijkt dat het extra verkort opleiden zo veel als mogelijk wordt doorgezet, zie ook de inventarisatie onder 90% van de ActiZ en BTN leden in tabel 2.

	MIDDELEN	VERKORTE OPLEIDING
Jaar 2008	met middelen uit onderputting kraamzorgbudget	1314
jaar 2009	Afhankelijk van ruimte binnen het tarief is dit met middelen uit het tarief gefinancierd	383
jaar 2010	afhankelijk van ruimte binnen het tarief	382

Tabel 2: Inventarisatie aantallen leerlingen kraamverzorgenden in de verkorte opleiding en middelen waaruit het betaald wordt.

Wanneer we de aantallen uit tabel 2 verwerken in de eerste schattingen van benodigde aantallen leerlingen en van de daarbij behorende kosten, komen we op een bijgesteld overzicht te zien in tabel 3. In dit overzicht gaan we er nog steeds van uit dat de instroom van kraamzorg leerlingen uit de reguliere driejarige trajecten volgens planning loopt. Uit de eerste inventarisaties onder de leden van ActiZ en BTN blijkt dat instroom van leerlingen binnen de reguliere opleidingstrajecten lager is dan verwacht en is er een hogere uitstroom van leerlingen kraamzorg. Daarmee kan niet worden voldaan aan de verwachte planning. De overstap van deze leerlingen naar de verkorte trajecten is hiervan mogelijk een oorzaak. Naar schatting geeft dit een totaal tekort van 1052 leerlingen binnen de totale duur van het plan van aanpak.

In tabel 3 zijn benodigde aantallen leerlingen uit het plan van aanpak aangepast aan de verwachte lagere uitval. In het plan van aanpak is rekening gehouden met een opleidingsrendement van 80%. In deze bijstelling is uitgegaan van 85%.

	BENODIGD AANTAL LEERLINGEN UITSTROOM UIT VERKORTE TRAJECTEN	REALISATIE INSTROOM VERKORTE TRAJECTEN	OPLEIDINGS-RENDEMENT 85%	TEKORT OP UITSTROOM AANTAL LEERLINGEN VERKORTE TRAJECTEN
2008	1485	*1314*	*1166*	319[2]
2009	717	*383*	*326*	391
2010	574	*382*	*325*	249
Totaal	2868	*2137*	*1816*	1052

Tabel 3: Overzicht inschatting aantallen leerlingen

We zien dat de eenmalige injectie van € 20 miljoen van eind 2008 zijn effect heeft gehad. Echter, gegeven de tekorten in bovenstaande regio's, moet er nog steeds extra opgeleid worden. Op dit

[2] Uit de inventarisatie onder Actiz en BTN leden is er een tekort van 278 kraamverzorgenden. Sectorbreed is dit tekort berekend op 319 kraamverzorgenden.

moment is er in de regio's waar een tekort is aan verzorgenden niveau 3, ook een tekort aan kraamverzorgenden. Dit wijst op een algemeen tekort aan verzorgenden in deze regio's.

Een belangrijk knelpunt hierbij is de financiering van de verkorte opleiding. Dit probleem geldt niet alleen voor de kraamzorg, maar ook voor de andere, door sociale partners erkende, branchekwalificaties voor verzorgende en helpende beroepen. Deze vorm van opleiden valt namelijk niet onder het door het ministerie van OCenW bekostigde onderwijs. Ook komen ze niet, behoudens een uitzondering, in aanmerking voor regelingen in het kader van de Wet Vermindering Afdracht loonbelastingen en premie volksverzekeringen (WVA) en evenmin voor de subsidieregeling van het Stagefonds (VWS). Dit houdt in dat de opslag binnen het tarief de enige bron voor financiering is voor zowel de reguliere opleiding als voor de verkorte opleiding, maar ook voor bij- en nascholing. Voor de lange termijn is het momenteel niet duidelijk of dit voldoende is. Wel raden ActiZ en BTN hun leden aan dit mee te nemen bij de contractonderhandelingen met de zorgverzekeraars. De bij het plan van aanpak betrokken partijen hebben daarnaast een verzoek ingediend bij de directie MEVA van VWS om de branche-erkende opleiding tot kraamverzorgenden toe te laten tot het stagefonds. Tot op heden is hier negatief op gereageerd. In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de verwachte uitdaging op de langere termijn.

Branche-erkenning verkorte praktijkleerweg kraamzorg
Werkgevers- en werknemerspartijen hebben afgesproken dat de functiegerichte opleiding een branche-erkenning krijgt en daarmee een civiel effect binnen de VVT-branche. Calibris Contract monitorde of de opleidingsinstituten werken volgens de erkenningsregeling. Deze monitor is gestart in 2009 en loopt door in 2010.
Een speerpunt is om ROC's, die de verkorte kraamopleiding aanbieden, te stimuleren een branche-erkenning aan te vragen. Inmiddels zijn dit er 18 ROC branche erkend voor de verkorte opleiding. Daarom zal in 2010 verder worden ingezet op communicatie. Een aandachtspunt is de vermeende hoge uitval van leerlingen binnen de verkorte opleiding tot kraamverzorgende. Een telling onder acht branche-erkende ROC's leert dat daar de uitval minimaal is (5% in het achterliggende jaar).

4.2 Wervingsactiviteiten

Naast het versneld opleiden van extra personeel kunnen ook andere wervingsactiviteiten een deel van de tekorten in de kraamzorgsector oplossen. In deze paragraaf worden de wervingsactiviteiten gericht op het verbeteren van het imago van werken in de kraamzorg, de mogelijkheden van het verhogen van de deeltijdfactor en de opties die interculturalisatie in de kraamzorg te bieden hebben, nader toegelicht.

Verbeteren van imago van het werken in de kraamzorg
Vanaf de start van het plan van aanpak 2008-2010 arbeidscapaciteit kraamzorg zijn er diverse activiteiten in gang gezet om het imago van het werken in de kraamzorg te verbeteren. Deze worden verder uitgewerkt in hoofdstuk 5.

Verhogen deeltijdfactor
Zoals bekend wordt in de branche VVT, inclusief kraamzorg, grotendeels in deeltijd gewerkt. Bovendien gaat het daarbij veelal om kleine deeltijdbanen. Vergroting van die contracten biedt perspectieven vanuit de optiek van arbeidsmarktkrapte, in samenhang met wensen tot grotere contracten bij werknemers.
In het arbeidsmarktfonds VVT wilde men daarom een project starten met als doel zicht te krijgen op relevante factoren bij het streven naar grotere deeltijdbanen en de noodzakelijke randvoorwaarden die daarbij spelen. In dezelfde periode kwam vanuit overleg tussen Kabinet en de Stichting van de Arbeid een initiatief tot het oprichten van een Taskforce DeeltijdPlus met gelijksoortige doelstellingen. Deze Taskforce richt zich in het bijzonder op branches waarin veel in deeltijd wordt gewerkt. Een van die branches is de zorg. Gelet op die ontwikkeling, besloten de betrokken arbeidsfondsen om (vooralsnog) geen eigen project rond vergroting van deeltijdcontracten te starten, maar wel actief aan te haken bij onderzoeken en projecten van de Taskforce.

Vanuit het advies van de Stuurgroep zwangerschap en geboorte wordt een positieve impuls verwacht: wanneer de partusassistentieduur omhoog gaat, zullen er weer hogere contracten aangeboden kunnen worden. Deze uitbreiding van taken van de kraamverzorgende maakt het vak ook interessanter en werkt dit straks waarschijnlijk ook imagoverbeterend.

4.3 Goede begeleiding (instromende) kraamverzorgenden

Naast het opleiden van nieuwe kraamverzorgenden hebben kraamzorgaanbieders de laatste jaren flink geïnvesteerd in bij- en nascholing van hun werknemers. Door de introductie van het Landelijk Indicatieprotocol kraamzorg (LIP) hebben kraamzorgaanbieders hun medewerkers diverse scholingen aangeboden ter bevordering van de implementatie van het LIP. Daarnaast is ondermeer geschoold op vroegsignalering (onderdeel van LIP), borstvoeding (onderdeel van Borstvoedingscertificaat) en HKZ certificering.
Naast deze reguliere onderwerpen is ook bijgeschoold op verdieping van het vak kraamverzorgende, bijvoorbeeld complexe partus assistentie, samenwerking met de verloskundige, kraamzorg bij doodgeborene, sectio-nazorg, KISS-syndroom, EHBO bij pasgeborene, kraamzorg bij allochtone gezinnen, etc. Daarnaast is er, omdat er weer veel leerlingen zijn aangenomen, weer extra geschoold op het begeleiden van leerlingen en stagiaires.

Deze deskundigheidsbevordering zorgt voor persoonlijke ontwikkeling van de kraamverzorgende en daarmee binden en boeien de zorgaanbieders hun medewerkers.

4.4 Terugdringen uitstroom kraamverzorgenden

Naast meer instroom van kraamverzorgenden door meer opleiden en wervingsactiviteiten, kan ook door het beperken van de uitstroom het totaal aantal kraamverzorgenden verhoogd worden. In deze paragraaf wordt een aantal maatregelen toegelicht die de uitstroom van kraamverzorgenden mogelijk kunnen beperken.

Levensfasebewust personeelsbeleid
Sociale partners hebben afgesproken een projectplan voor levensfasebewust personeelsbeleid (LBP) uit te gaan voeren. Daarnaast zijn er in de sector voornemens om verbetermogelijkheden van de dialoog leidinggevende - medewerker te gaan bezien, mede in de context van meer eigen verantwoordelijkheid van medewerkers voor hun loopbaan. Uitgangspunt bij LBP is dat diverse levensfasen verschillende eisen kunnen stellen aan het bereiken van optimale inzetbaarheid. Het gaat om inzetbaarheidswensen en inzetbaarheidsmogelijkheden van medewerkers alsook om de behoefte van de zorgorganisatie aan optimale inzetbaarheid. Met een goede match en de inzet van daarvoor noodzakelijke HRM- en organisatiemiddelen wordt bijgedragen aan tevredenheid van medewerkers en verbetering van arbeidsproductiviteit. In dit project, dat in 2010 van start is gegaan, wordt de sector kraamzorg herkenbaar meegenomen.

Werksituatie
In de Cao VVT 2008-2010 hebben partners is afgesproken een onderzoek uit te voeren naar de flexibiliteit en zekerheid voor kraamzorgmedewerkers. Daarbij gaat het om het totaal van wensen voor versterking van de rechtspositie van werknemers, indeling van werktijden en de balans werk - privé. Tevens wordt onderzoek gedaan in de sector kraamzorg rond de thematiek van een evenwichtige balans voor werknemers en bedrijfsvoering bij de inrichting van arbeidsduur en werktijden. Dit onderzoek is eind 2009 afgerond. De resultaten van dit onderzoek worden meegenomen in de komende Cao-onderhandelingen die in het voorjaar 2010 van start zijn gegaan.

Arbeidsomstandigheden
Goede arbeidsomstandigheden zijn belangrijk. Medewerkers moeten immers verantwoord en met plezier, maar vooral ook gezond en veilig kunnen werken. A+O VVT, waar ActiZ en BTN zitting in hebben, heeft daarom de Arbocatalogus VVT samengesteld. De Arbocatalogus voor de VVT, waaronder verpleging, verzorging, thuiszorg en kraamzorg, is sinds december 2008 online op www.arbocatalogusvvt.nl. Deze digitale Arbocatalogus biedt richtlijnen en oplossingen voor belangrijke arbeidsrisico's in VVT organisaties (waaronder kraamzorg). Sociale partners hebben de Arbocatalogus VVT eind december 2008 ter toetsing aan de Arbeidsinspectie voorgelegd. De

Arbeidsinspectie heeft inmiddels een positief advies gegeven en de catalogus zal als referentiekader bij inspecties gebruikt worden. De Arbocatalogus VVT is in 2009 verder uitgebreid. In de Arbocatalogus VVT zijn voor deze arbeidsrisico's de in de afgelopen jaren in de branche ontwikkelde instrumenten methoden en goede praktijken opgenomen. Met behulp van de arbocatalogus kunnen werkgevers en werknemers invulling geven aan de (doel)voorschriften uit de Arbowet. Dit draagt bij aan een optimale inzetbaarheid van medewerkers, ook in de kraamzorg. Voor 2010 is een onderhoudsagenda opgesteld waarin een aantal onderwerpen centraal staat: Psychosociale Arbeids Belasting (PSA) (waaronder sociale veiligheid) en werkdruk, Arbo beleid, praktijkvoorbeelden verzamelen, gebruik website monitoren en actualiteit bewaken.

Werkdruk
De tekorten in de kraamzorg hebben direct gevolgen gehad voor de werkdruk van de kraamverzorgenden. Er werd immers langer en/of vaker een beroep op de kraamverzorgende gedaan om zorg in te vullen. Daarnaast moesten kraamverzorgenden door het grote aanbod van klanten vaak meerdere gezinnen op één dag doen, wat de arbeidssatisfactie niet altijd ten goede kwam. Uit de inventarisatie van ActiZ en BTN onder de kraamzorgaanbieders is gebleken dat door het extra opleiden en daarmee vergroten van de instroom van het aantal kraamverzorgenden de ervaren werkdruk is verminderd. Daarnaast zijn door kraamzorgaanbieders nog andere acties ondernomen om de werkdruk van kraamverzorgenden te verlagen, zoals wijzigen van de planningssystematiek, invoeren van nachtpoules, invoeren van roostering, vakantiespreiding, inzet van ZZP'ers en extra scholen van kraamverzorgenden. Inventarisaties geven aan dat ook in de regio's waar er nog tekorten zijn en dus een hogere werkdruk is, de uitstroomcijfers door genomen maatregelen zijn verlaagd van ongeveer 25% in 2007 naar 15-20% in 2009.

Verzuim
Het ziekteverzuimcijfer van de sector thuiszorg is het laatste jaar langzaam gestegen. In 2008 lag het verzuimpercentage voor de gehele sector (thuiszorg- en kraamzorg) op 6,4 % (exclusief zwangerschap) terwijl dit het jaar daarvoor op 6,32% lag[3]. In 2009 is wel een daling waarneembaar naar 6,1% tot en met het tweede kwartaal van 2009[4]. Helaas zijn er geen specifieke verzuimcijfers voor de kraamzorgsector beschikbaar. Navraag bij de achterban (de leden van ActiZ en BTN) levert de indruk op dat het ziekteverzuim van 2009 verder is gedaald ten opzichte van 2008 met ruim 1%. Partijen werken eraan om in de toekomst op niveau van kraamzorg deze cijfers ook beschikbaar te krijgen.

De sector is van mening dat verzuimbeleid en -beheer een belangrijk onderwerp is waar continue aandacht voor moet zijn. Door ActiZ en BTN en de werknemersorganisaties is eind 2009 een aantal bijeenkomsten voor zorgaanbieders georganiseerd om verzuimbeleid en –beheer nogmaals op de kaart te zetten en onder de aandacht te houden. Er was veel interesse voor deze bijeenkomsten zodat bovengenoemde partijen extra bijeenkomsten hebben moeten organiseren. De deelnemers van de bijeenkomsten waren zeer positief over de inhoud van de bijeenkomsten en er is een netwerk opgericht waar thuis- en kraamzorgaanbieders aan kunnen deelnemen om nader betrokken te blijven bij de ontwikkelingen in de sector ten behoeve van verzuimreductie.

Uitstroom kraamzorg binnen de opleiding MBO Verzorgende-IG
ActiZ heeft de stuurgroep onderzoeksprogramma arbeidsmarkt zorg en welzijn gevraagd om de in- en uitstroom in de differentiatie kraamzorg van de MBO opleiding Verzorgende-IG in de toekomst te gaan monitoren. Prismant onderzoekt momenteel de mogelijkheden. In deze stuurgroep hebben zitting alle sociale partners, ministerie van VWS en Calibris.

Goede Arbeidsvoorwaarden en goed werkgeverschap
Het is noodzakelijk dat een goede CAO mogelijkheden biedt voor economische onafhankelijkheid van vrouwen die werkzaam zijn of willen zijn in de kraamzorg. Ook goed werkgeverschap is een belangrijker factor. Er is veel verschil waarneembaar in de sector op het gebied van werkgeverschap. Nieuwe startende kraamzorgaanbieders zijn niet altijd op de hoogte van alle rechten en plichten van hun werknemers of werken slechts met ZZP-ers. Er ligt hier ook een taak voor zorgverzekeraars, zij sluiten immers contracten af met zorgaanbieders of zorgbemiddelaars en makelaars.

[3] Vernet, verzuimmonitor thuiszorg jaar 2008
[4] Vernet, verzuimmonitor thuiszorg jaar 2009

5 Oplossingen voor structurele problematiek arbeidscapaciteit kraamzorg

Om te voorkomen dat na 2010 deze problematiek opnieuw de kop op steekt, dienen er voor de lange termijn ook een aantal oplossingen bedacht te worden. Vooral omtrent de onderwerpen registratie, imago, aandacht vanuit ROC's voor het beroep kraamverzorgende, de rol van verzekeraars en algemene voorwaarden in de kraamzorg, is winst te behalen. Hieronder wordt beschreven op welke manier deze winst behaald kan worden.

5.1 Registratie

Jaardocument Zorg
Er is een verzoek ingediend om kraamzorgaanbieders vanuit de Wtzi ingaande het verslagjaar 2010 jaardocumentplichtig te maken. De stuurgroep Zichtbare Zorg Kraamzorg heeft eind 2009 aangegeven groot voorstander te zijn van deze verantwoording. Echter door wet- en regelgeving is verplichtstelling op dit moment nog niet mogelijk. ActiZ en BTN betreuren dit aangezien dit betekent dat er voorlopig nog geen branche-informatie beschikbaar komt. Ook vanuit arbeidsmarktperspectief is het noodzakelijk dat er zicht op de sector komt en kraamzorg alsnog zo snel mogelijk jaardocument plichtig wordt voor alle kraamzorgaanbieders, ongeacht de organisatievorm. Als de Wet Cliënten Rechten zorg van kracht gaat, dan zijn alle aanbieders jaardocument plichtig. Op dit moment hebben al 99 kraamzorgaanbieders zich bij het CIBG gemeld om een jaardocument aan te leveren.

Zichtbare zorg Kraamzorg
Het Bureau Zichtbare Zorg is gestart met het project Zichtbare Zorg Kraamzorg. Doel van dit project is dat gegevens over kwaliteit van kraamzorg beschikbaar komen op Kiesbeter.nl, zodat kwaliteit van de kraamzorg transparant wordt voor de klant. Deze gegevens komen in 2011 beschikbaar.
Op 2 april 2009 hebben de partijen ActiZ, BTN, Sting, NBvK, IGZ, Consumentenbond, ZN en Ministerie van VWS de samenwerkingsafspraken ondertekend. Met de ondertekening verklaren partijen dat ze de intentie hebben om met één indicatorenset kwaliteitsinformatie te gaan werken om de kwaliteit van kraamzorg inzichtelijk te maken. Aan de landelijke implementatie voor de eerste meting van de kwaliteitsindicatoren wordt hard gewerkt. De eerste metingen hebben in het najaar 2010 plaatsgevonden. Veel van de bij ActiZ en BTN aangesloten kraamzorg aanbieders hebben geïnvesteerd in dit project en nagenoeg alle aangesloten kraamzorgaanbieders nemen deel aan deze eerste meting.

Kwaliteitsregister
Alle partijen vinden dat er één kwaliteitsregister voor de kraamzorg moet komen. Waaruit duidelijk wordt welke opleiding de kraamverzorgende heeft genoten en welke bij en nascholing er is gevolgd. Ook moet daaruit duidelijk worden wie de kraamverzorgenden zijn, maar ook wie er ZZP'er zijn en welke kraamzorgaanbieders er zijn.

5.2 Imago

Gezien de te verwachte tekorten in de branche VVT, waaronder kraamzorg, is het van belang zoveel mogelijk mensen te interesseren en te behouden voor het werken in de VVT. Sociale partners hebben daarom besloten een strategisch arbeidsmarktcommunicatieplan te laten opstellen. Dit plan dient te voorkomen dat ad hoc communicatieactiviteiten worden ondernomen waaronder geen consistente beleidslijn ligt. Daar waar nodig wordt voor kraamzorg een apart traject gestart.
In opdracht van de voorlopers van A+O VVT is een webfilm voor jongeren gemaakt: 'Maak werk van zorg'. Met name het onderdeel over kraamzorg is aangepast aan de belevingswereld van jongeren. Het is een informatieve film over het werken in de thuis- en kraamzorg en verpleeg- en verzorgingshuizen. De film is bedoeld om jongeren te ondersteunen en te bevestigen in hun keuze voor een opleiding en beroep in de VVT branche. De film is geplaatst op allerlei internetsites die veel door jongeren worden bezocht. Jongeren die interesse hebben voor werk in de zorg kunnen voor meer informatie terecht op www.youchooz.nl, de landelijke voorlichtingssite over opleidingen en beroepen in zorg en welzijn. Ook veel kraamzorgaanbieders hebben deze

film op hun website geplaatst. Het abonnement voor deze film is in 2009 voor drie jaar verlengd. Begin 2012 wordt het project geëvalueerd.

In opdracht van A+O VVT is in 2009 door Maximum[5] onderzoek gedaan naar de tevredenheid van zorgverleners met de branche en functie als onderdeel van het strategisch arbeidsmarktcommunicatieplan. Uit dit onderzoek blijkt dat 97% van de (360 geënquêteerde) kraamverzorgenden haar eigen branche een aantrekkelijke branche vindt om in te blijven werken. De kraamverzorgenden zijn loyaal aan de branche en willen hier graag blijven werken. Hun functie waarderen ze gemiddeld met een 8. Vergeleken met andere werknemers in de VVT scoren zij hiermee net iets hoger. Binnen de zorgbranche is de kraamzorg echter één van de minst aantrekkelijke branches voor potentiële doelgroepen. Dit heeft te maken met de doorgroeimogelijkheden, balans tussen werk en privé, de maatschappelijke bijdrage die een kraamverzorgende levert en de bereikbaarheid van het werk. Aspecten waar kraamzorg zich positief in onderscheidt zijn: het werk is inhoudelijk interessant; het is verantwoordelijk werk; je betekent iets voor anderen en het werk is afwisselend. Andere redenen die kraamverzorgenden aangeven om voor het vak kiezen zijn de uitdaging van het werk en aansluiting bij persoonlijke idealen[4].

Op basis van deze onderzoeksresultaten is de door sociale partners voorbereide arbeidsmarktcampagne “Met open armen” in maart 2010 van start gegaan onder meerdere doelgroepen (o.a. schoolverlaters, zij-instromers). Deze campagne heeft als doel het imago van het werken in de VVT (Verpleeg- en verzorgingshuizen, thuiszorg en kraamzorg) te verbeteren en het vak van kraamverzorgenden beter bekend te maken bij potentiële medewerkers. Kraamzorg wordt in deze campagne herkenbaar meegenomen. Zie www.openarmen.nl.

5.3 Interculturalisatie in de kraamzorg

Gezinnen waarin geen, of niet de geïndiceerde uren, kraamzorg wordt afgenomen blijken vooral kraamgezinnen met een lager sociaal economische status, waaronder gezinnen met een niet Nederlandse achtergrond, te zijn.
Rond dit thema zijn er drie knelpunten die met elkaar samenhangen:

- niet Nederlandse vrouwen hebben onvoldoende kennis van het geboortezorgsysteem in Nederland
- er zijn weinig kraamverzorgende met een bi-culturele achtergrond werkzaam in de kraamzorg;
- medewerkers binnen de kraamzorg hebben vaak onvoldoende kennis van niet westerse gebruiken en culturen om deze doelgroep adequaat van kraamzorg te voorzien.

Binnen het nog op te starten project “Interculturalisatie in de kraamzorg” (initiatief A+O VVT) zal de nadruk liggen op het derde knelpunt. Eind 2010 is bezien welke activiteiten A+O VVT kan ondernemen gericht op het professionaliseren van kraamverzorgenden in het leveren van maatwerk aan allochtone gezinnen enerzijds en het vergroten van de bekendheid met de kraamzorg onder allochtone gezinnen anderzijds.

Intussen hebben diverse instellingen, mede ook door de bevindingen in het Inspectierapport ‘Kraamzorg in ontwikkeling’ hun kraamverzorgenden wel al extra bijgeschoold over het leveren van kraamzorg in allochtone gezinnen. Hier blijft aandacht voor nodig.

5.4 Aandacht vanuit ROC’s voor het beroep kraamverzorgende

Strategisch overleg voldoende instroom opleiding kraamzorg
ActiZ is in 2008 op strategisch niveau met opleidingsinstituten en kraamzorgaanbieders in gesprek gegaan om te voorzien in voldoende kwalitatieve en kwantitatieve instroom. Geconcludeerd kan worden dat de doelstelling om in de toekomst de vervangingsvraag grotendeels op te vangen vanuit de reguliere opleiding tot MBO Verzorgende-IG, te optimistisch is. De verwachting is dat de functiegerichte opleiding nodig blijft, als aanvulling op de instroom vanuit de ROC’s.

[5] Maximum, Strategisch arbeidsmarktcommunicatieplan, deel 1: onderzoeksrapportage in opdracht van FAOT en SAB-V&V, 18 juni 2009

ActiZ, BTN en hun leden voeren frequent gesprekken met individuele ROC's over de ontwikkelingen in de kraamzorgmarkt en de inhoud van het vak van kraamverzorgende. Zij houden regelmatig presentaties bij leerlingen van ROC's om ze te informeren over de inhoud van het vak en de mogelijkheden voor kraamverzorgenden.
Ook de NBvK geeft regelmatig gastlessen op ROC's bij verkorte opleidingen en de opleidingen Zorg en Welzijn. Over de inhoud, de praktijk en rechten en plichten van werknemers en werkgevers.

Regionale initiatieven
Door diverse kraamzorgaanbieders wordt in de regio met samenwerkingspartners gewerkt aan het bevorderen van de instroom van kraamverzorgenden. Voorbeelden hiervan zijn samenwerkingsverbanden met gemeenten, SOVOV, re-integratiebureaus en andere locale initiatieven waarbij werkzoekenden, met extra begeleiding, opgeleid worden tot kraamverzorgenden.

Daarnaast zijn er diverse regio's waarin zorgaanbieders en ROC's afspraken maken voor de korte, maar ook voor de langere termijn, over kwaliteit en kwantiteit van opleiden in de kraamzorg.
Een sprekend voorbeeld hiervan is een de ondertekening van een regionale intentieverklaring die eind januari 2010 is ondertekend door vijf kraamzorginstellingen en zes ROC's in Noord-Nederland. Deze intentieverklaring is bedoeld om te komen tot een unieke, intensieve samenwerking op het gebied van opleiden in de kraamzorg. De doelstellingen van deze samenwerking zijn vastgelegd in een projectplan met onder andere als elementen: instroom en behoud van gekwalificeerd, jong personeel in de kraamzorg; uitbreiding van het aantal stageplaatsen; kraamzorg promoten als een aantrekkelijke branche om in te werken en terugdringen van uitval tijdens de opleiding. Ook het kraamzorgspecifiek maken van het 3e jaar van de reguliere opleiding tot Verzorgenden-IG is een belangrijk speerpunt van deze samenwerking. De coördinatie van de uitvoering van dit project is belegd bij de regioadviseur van Calibris en het Stagebureau. Op dit moment wordt bekeken hoe dit initiatief verdere navolging kan gaan vinden.

Informeren vakdocenten kraamzorg:
Op 7 oktober 2008 nodigde ActiZ alle vakdocenten van de ROC's uit voor een dag bijscholing kraamzorg. Dertig docenten afkomstig van diverse ROC's werden geïnformeerd over recente ontwikkelingen in de beroepsuitoefening. Het initiatief is door het veld enthousiast ontvangen.
In samenspraak met Calibris is ActiZ in 2009 vakdocenten blijven informeren over ontwikkelingen in de kraamzorg. Dit gebeurde onder meer door de ontwikkeling van een servicedocument kraamzorg voor vakdocenten en opleiders bij (kraam)zorgaanbieders. Dit servicedocument ondersteunt vakdocenten en opleiders bij zorgorganisaties in het competentiegericht opleiden. Eind 2009 heeft Calibris dit initiatief overgenomen en heeft samen met ActiZ een bijeenkomst georganiseerd voor kraamzorginstellingen en vakdocenten kraamzorg van ROC's, waarbij vooral is stilgestaan bij de inhoud van het vak kraamverzorgende en de behoefte van kraamzorgaanbieders om aansluiting te vinden tussen theorie en praktijk. Daarnaast is er uitgebreid stil gestaan bij het imago van het werken in de kraamzorg. Dit initiatief krijgt in 2011 weer een vervolg.

Competentiegericht onderwijs
Binnen het beroepsonderwijs wordt de komende jaren het competentiegericht onderwijs ingevoerd, dus ook in de kraamzorg. In oktober en november 2008 zijn, in opdracht van het FAOT, twee werkconferenties gehouden voor praktijkopleiders, werkbegeleiders, opleidingsverantwoordelijken, managers en ondernemingsraden in de thuis- en kraamzorg waarin onder andere knelpunten zijn geïnventariseerd. Tevens zijn de aandachtspunten voor het invoeren van het competentiegericht onderwijs binnen (kraam-)zorgaanbieders toegankelijk gemaakt in de brochure "Competentiegericht opleiden in de VVT branche", die in december 2009 is uitgebracht door A+O VVT. Zie in dit verband ook onder 'informeren vakdocenten kraamzorg'.

5.5 Rol verzekeraar
Het zorg dragen voor voldoende capaciteit is niet alleen een verantwoordelijkheid van kraamzorgaanbieders. Zorgverzekeraars hebben de verantwoordelijkheid hun cliënten die zorg aan te bieden waar zij vanuit de Zorgverzekeringswet en polisvoorwaarden recht op hebben. Zorgaanbieders hebben de verantwoordelijkheid die zorg te leveren die door zorgverzekeraars is

ingekocht. Gezamenlijk hebben de partijen de verantwoordelijkheid om hierover goede afspraken te maken in de onderliggende contracten.

Sommige verzekeraars hebben in de overeenkomst van 2010 opgenomen dat de zorgaanbieder gehouden is om zodanig op te leiden, dat de uitstroom gecompenseerd wordt door voldoende instroom. Verder is opgenomen dat zowel nieuwe kraamverzorgenden moeten worden opgeleid, maar ook voldoende na- en bijscholing moet worden verzorgd. In de informatie uitwisseling is opgenomen het opleidings- en scholingsbeleid (moet jaarlijks beschikbaar worden gesteld).
Alle verzekeraars hebben een format opleiden, waarin verschillende items gerapporteerd moeten worden: in/uitstroom, opleiding en bijscholing.
In het huidige tarief voor kraamzorg zit een opslag voor het reguliere opleiden en bij- en nascholing. Wanneer op termijn de tarieven voor kraamzorg worden vrijgegeven, krijgen zorgverzekeraars en kraamzorgaanbieders meer mogelijkheden om nadere afspraken hierover te maken.

5.6 Algemene voorwaarden kraamzorg

Voor de VVT-branche zijn tweezijdige algemene leveringsvoorwaarden opgesteld. Zij zijn van toepassing op alle contracten tussen cliënten en zorgorganisaties in de VVT. In het kader van de versterking van de positie van de cliënt in de zorg zijn onder auspiciën van de SER door ActiZ, BTN en NPCF, LOC en Consumentenbond deze voorwaarden gemaakt. Ook voor de kraamzorg worden algemene voorwaarden opgesteld. Partijen hebben de intentie deze algemene voorwaarden in 2011 gereed te hebben en ze per 1 januari 2012 in werking te laten treden.

6 Conclusie rapport arbeidscapaciteit kraamzorg 2008-2010

De kraamzorgsector heeft hard gewerkt om het tekort aan kraamverzorgenden terug te dringen. In de zomer zijn er al circa 950 nieuwe kraamverzorgenden ingestroomd vanuit de verkorte opleiding. In de zomers van 2009 en 2010 hebben alle kraamvrouwen de minimaal noodzakelijke zorg ontvangen. In sommige regio's hebben de kraamvrouwen te maken gehad met minder uren zorg dan geïndiceerd, echter wel meer uren dan het wettelijk minimum. Te weten in de Randstad, de provincie Flevoland en in en om de steden Tilburg, Den Bosch en Eindhoven.

Zoals afgesproken in het plan van aanpak Arbeidscapaciteit Kraamzorg 2008-2010 hebben zorgaanbieders en zorgverzekeraars op regionaal niveau nauw samen gewerkt om de kraamzorg zo optimaal mogelijk te organiseren en daarmee de tijdelijke tekorten terug te dringen.

Ondanks de inspanning van alle partijen zijn er nog altijd structurele problemen op het gebied van arbeidscapaciteit. De regio's waar deze problemen gesignaleerd zijn, zijn dezelfde als waar tekorten zijn voor alle verzorgenden op niveau 3.

Korte termijn oplossingen voor kraamzorgtekort in zomer 2008
Er is tijdens de zomer van 2008 hard gewerkt door de sector. Voorbeelden van interventies die ingezet zijn:

- aanpassingen in roosterschema's van kraamverzorgenden;
- kraamverzorgenden hebben meer uren gewerkt dan hun contractomvang;
- verkorten en betere spreiding van de vakanties van de kraamverzorgenden;
- extra beloningen voor kraamverzorgenden gedurende de zomerperiode;
- verdelen van beschikbare capaciteit onder cliënten op basis van (contract)afspraken tussen kraamzorg aanbieder en zorgverzekeraar;
- tijdelijk (kraam)verzorgenden inlenen van collega-organisaties;
- inzetten van ZZP'ers;
- 24 uur per dag bereikbaar voor kraamvrouwen met informatie en advies.

Al met al hebben veel cliënten hierdoor de daadwerkelijk geïndiceerde zorg ontvangen.

Middellange termijn oplossingen voor kraamzorgtekort 2008-2010
In 2009 zijn conform Plan van Aanpak 1314 leerlingen gestart met de verkorte opleiding voor kraamverzorgende. Voor de zomer van 2009 zijn hiervan 950 kraamverzorgenden aan de slag gegaan. In de zomer van 2009 zijn de problemen dan ook beperkt gebleven en in een aantal regio's zijn de tekorten inmiddels opgelost. In de regio's waar nog steeds problemen zijn, zetten de aanbieders het verkorte opleiden door, voor zover zij de financiële middelen hiervoor hebben.

Naast het verkort opleiden is er ook ingezet op het verbeteren van het imago van kraamverzorgenden, het verhogen van de deeltijdfactor en het inzetten op de mogelijkheden die interculturalisatie in de kraamzorg te bieden heeft.

Tenslotte wordt er door de sector meer aandacht besteed aan een goede begeleiding van instromende kraamverzorgenden en het terugdringen van de uitstroom van kraamverzorgenden.

Aandachtspunten en oplossingen voor structurele problematiek arbeidscapaciteit kraamzorg
Om de problematiek van de zomer van 2008 in de toekomst te voorkomen zijn er aandachtspunten voor de lange termijn aan te wijzen. Onder andere een landelijke registratie van kraamzorgaanbieders en kraamverzorgenden kan meer inzicht geven in de verhouding tussen vraag en aanbod van kraamzorg in Nederland. Daarnaast moeten zowel de verzekeraars als kraamzorgaanbieders zich er continu van bewustzijn en blijven om bij de zorgcontractering ook het opleiden en de bij- en nascholing hierbij te betrekken. Maar ook het imago van kraamverzorgenden, aandacht vanuit ROC's en de algemene aantrekkelijkheid van het beroep blijven aandachtspunten voor de toekomst.